

Estudis PAVIRU

Línia estratègica 1.1: Recuperar la història i la memòria viva de Llaés

Projecte Gorvam. Memòria del relleu, del comú i del temps

Resum:

El **Projecte Gorvam** és una iniciativa de recerca històrica, documental i oral impulsada en el marc de les accions de PAVIRU-Llaés amb l'objectiu de recuperar, ordenar i fer accessible la història i la memòria viva del territori de Llaés. El projecte neix de la convicció que conèixer el passat —en totes les seves capes— és una condició imprescindible per defensar el patrimoni, enfortir l'acció comunitària i afrontar els reptes presents i futurs del món rural.

El nom *Gorvam* remet a una de les formes més antigues documentades del territori, i evoca alhora el relleu, el llom, la carena: allò que sosté, que estructura i que perdura en el temps. Aquesta imatge resumeix l'esperit del projecte: una recerca arrelada al lloc, atenta a les continuïtats i transformacions, i compromesa amb la memòria col·lectiva.

El Projecte Gorvam aborda un arc temporal ampli, del segle IX al segle XXI, i reconstrueix la trajectòria social, jurídica i territorial de Llaés a partir de diversos eixos: els senyoriis medievals i l'origen del règim feudal, les guerres de remença i les seves conseqüències, la vida del comú i la gestió dels béns comunals, les guerres carlines, els censos de població, la República catalana i la reforma agrària, així com l'evolució sociodemogràfica, econòmica i política contemporània.

La recerca combina fonts documentals primàries —procedents d'arxius històrics, judicials i comarcals— amb estudis monogràfics específics sobre elements clau del territori, com ara els comunals, les formes de propietat, els conflictes socials o els processos d'immatriculació. Per al període més recent, el projecte incorpora també entrevistes orals a informants clau, amb la voluntat de preservar la memòria viva: els relats, els usos del sòl, les formes de vida, els canvis percebuts i els sabers que no sempre queden recollits als arxius.

El Projecte Gorvam no és una recerca tancada ni estrictament acadèmica. Es concep com una base de coneixement compartida, al servei del territori i de la seva gent, i com un fonament per a les accions de difusió, retorn social i divulgació que es desenvolupen a través d'exposicions, jornades, publicacions i continguts al bloc de la web, en col·laboració amb entitats i centres d'estudis del Ripollès.

Recuperar la història de Llaés no és només mirar enrere. És dotar el present d'eines, reforçar la capacitat col·lectiva d'interpretar el territori i contribuir a una governança més justa, informada i arrelada. En aquest sentit, el Projecte Gorvam és una aposta per la memòria com a bé comú i com a recurs viu per al futur.

I. Descripció

Recerca històrica, documental i oral orientada a la memòria col·lectiva, la defensa del patrimoni i el suport a l'acció comunitària i jurídica.

En el marc de l'Acció 1 del Pla d'Acció de PAVIRU-Llaés, i en connexió directa amb les accions de difusió, retorn social i producció de coneixement previstes a l'Acció 2, aquest projecte impulsa una recerca històrica, documental i oral sistemàtica sobre el territori de Llaés, amb l'objectiu de reconstruir-ne la trajectòria social, jurídica i territorial des de l'alta edat mitjana fins a l'actualitat.

L'estudi aborda un arc temporal ampli (segles IX–XXI) que inclou els senyoriis medievals i l'accés de Guifré el Pelós, les guerres de remença i les seves conseqüències, la vida del comú i els béns comunals, les guerres carlines i el cens de població de 1876, la República catalana i la reforma agrària a Fontfreda de Ter, així com l'evolució sociodemogràfica, econòmica i política del segle XX i el primer quart del segle XXI.

La recerca integra estudis monogràfics específics —com les remences a Milany, el comunal del Bac del Burbau, l'anàlisi sociodemogràfica a partir dels censos de població, o el procés d'immatriculacions de l'Església Catòlica al Ripollès— amb la consulta de fonts documentals primàries. Destaquen, entre d'altres, el Portal de Archivos Españoles (PARES) de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, la Xarxa d'Arxius Judicials de

Catalunya i la Xarxa d'Arxius Comarcals, especialment l'Arxiu Comarcal del Ripollès i el Fons de la Vila de Llaés (1318–1913).

Per al període contemporani (segles XX i XXI), la recerca es completa amb entrevistes orals a informants clau —veïnat, pagesia, antics residents i persones vinculades al territori— amb l'objectiu de recuperar la memòria viva, els usos del sòl, les formes de vida, les transformacions socials i les percepcions locals sobre el comú, el patrimoni i el canvi territorial. Aquesta dimensió oral permet contrastar i enriquir la documentació escrita, així com preservar coneixements no registrats en les fonts arxivístiques.

El projecte es concep com una base de coneixement rigorosa i acumulativa al servei de la defensa del patrimoni, la recuperació de la memòria col·lectiva i el suport a accions jurídiques, comunitàries i de governança del territori, i com a fonament per a les accions de difusió, exposició, jornades i publicacions divulgatives previstes a l'Acció 2, tant a través del bloc de la web de PAVIRU-Llaés com en col·laboració amb el Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès.

II. Eixos històrics

- Segles IX–XIV · Senyorijs de Milany i Llaés. Guifré el Pelós i l'origen del règim feudal.
- Segles XIV–XV · Guerres de remença i conseqüències socials, jurídiques i territorials.
- Segles XV–XVIII · Vida del comú i gestió dels béns comunals a Llaés.
- Segle XIX · Guerres carlines i cens de població de 1876.
- Segle XX · República catalana i reforma agrària a Fontfreda de Ter.
- Segle XX · Evolució sociodemogràfica i econòmica (primera i segona meitat).
- Segle XXI · Esdeveniments del primer quart del segle XXI i memòria viva del territori.

III. Estudis monogràfics específics

1. La Gorva de la Calm i l'Ira.
2. Les remences a Milany.
3. El comunal del Bac del Burbau.
4. Anàlisi sociodemogràfica a partir dels censos de població de Llaés.
5. La República catalana i la reforma agrària a Fontfreda de Ter.
6. Les immatriculacions de l'Església Catòlica al Ripollès.

IV. Principals fonts consultades

- Portal de Archivos Españoles (PARES): Arxiu de la Corona d'Aragó
- Xarxa d'Arxius Judicials de Catalunya: Arxiu Judicial Territorial de Girona
- Xarxa d'Arxius Comarcals: Arxiu Comarcal del Ripollès, Fons de la Vila de Llaés (1058 documents indexats de 1318–1913; ACRI150-82: Expedient 04.02.1573, Maria Núria Babot Nel·lo, contracte de donació aprovat el 29.11.2022)
- Fonts orals: entrevistes a informants clau del territori (segles XX–XXI)

V. Aspectes metodològics

El Projecte Gorvam es fonamenta en una metodologia integrada que combina recerca documental, història oral i accions de difusió i retorn social del coneixement, amb l'objectiu de reconstruir la trajectòria històrica del territori de Llaés i, alhora, posar aquest coneixement al servei de la comunitat, del patrimoni i de la governança del territori.

1. Metodologia de recerca documental

La recerca documental constitueix l'eix estructural del projecte i es basa en la consulta sistemàtica de fonts primàries de caràcter històric, administratiu i judicial. Aquest treball permet identificar continuïtats i ruptures en la configuració social, jurídica i territorial de Llaés des de l'alta edat mitjana fins al període contemporani.

La metodologia aplicada inclou:

- Localització, revisió i catalogació de documentació procedent d'arxius històrics, judicials i comarcals.

- Anàlisi crítica de documents notariaus, censals, jurisdiccionals, cadastrals i administratius.
- Contrast entre fonts de diferents èpoques per reconstruir processos de llarga durada (senyoriu, comunals, conflictes socials, canvis en la propietat i l'ús del sòl).
- Elaboració d'estudis monogràfics sobre àmbits específics del territori, que permeten aprofundir en casos concrets i situar-los en un marc històric més ampli.

Aquesta recerca no es concep com una mera acumulació de documents, sinó com un procés interpretatiu orientat a donar sentit històric i jurídic als conflictes, usos i formes d'organització del territori.

2. Metodologia de recerca oral i memòria viva

Per als segles XX i XXI, el projecte incorpora de manera central la història oral com a eina metodològica. Aquesta dimensió respon a la necessitat de recuperar coneixements, pràctiques i experiències que no sempre queden reflectides en les fonts escrites.

La recerca oral es desenvolupa mitjançant:

- Entrevistes semiestructurades a informants clau (veïnat, pagesia, antics residents i persones vinculades al territori).
- Recollida de relats sobre formes de vida, usos del sòl, treball agrari i forestal, gestió del comú, transformacions socials i percepcions del canvi territorial.
- Contrast dels testimonis orals amb la documentació històrica per detectar continuïtats, divergències i silencis documentals.

La història oral no s'entén com una font subsidiària, sinó com una font complementària essencial per reconstruir la memòria viva de Llaés i per entendre el significat social dels processos històrics més recents.

3. Articulació amb l'Acció 2: difusió i retorn social

Un element central de la metodologia del Projecte Gorvam és la seva vinculació directa amb l'Acció 2, orientada a la difusió, la divulgació i el retorn social del coneixement generat.

Els resultats de la recerca documental i oral es tradueixen en:

- Exposicions temàtiques sobre la història, el patrimoni i el territori de Llaés.
- Jornades i sessions públiques de debat i presentació dels resultats, obertes al veïnat i al conjunt de la comarca.
- Publicacions divulgatives al bloc de la web de PAVIRU-Llaés, amb formats accessibles però rigorosos.
- Col·laboracions amb el Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès, que permeten situar la recerca en un marc comarcal més ampli i reforçar-ne la qualitat i la projecció pública.

Aquesta articulació entre recerca i difusió respon a una concepció del coneixement com a **bé comú**, que ha de retornar al territori del qual prové i contribuir a l'enfortiment de la memòria col·lectiva, la participació comunitària i la capacitat crítica sobre el passat i el present.

4. Principis metodològics transversals

El Projecte Gorvam es regeix per alguns principis transversals:

- Rigor i contrast de fonts, evitant lectures especulatives o anacròniques.
- Arrelament territorial, amb una atenció constant a l'escala local i a la veu del territori.
- Interdisciplinarietat, combinant història, dret, sociologia i estudis territorials.
- Vocació pública, orientada a la utilitat social del coneixement produït.

En conjunt, aquesta metodologia permet que el Projecte Gorvam sigui alhora un projecte de recerca sòlid i una eina viva de memòria, acció comunitària i projecció col·lectiva del territori de Llaés.